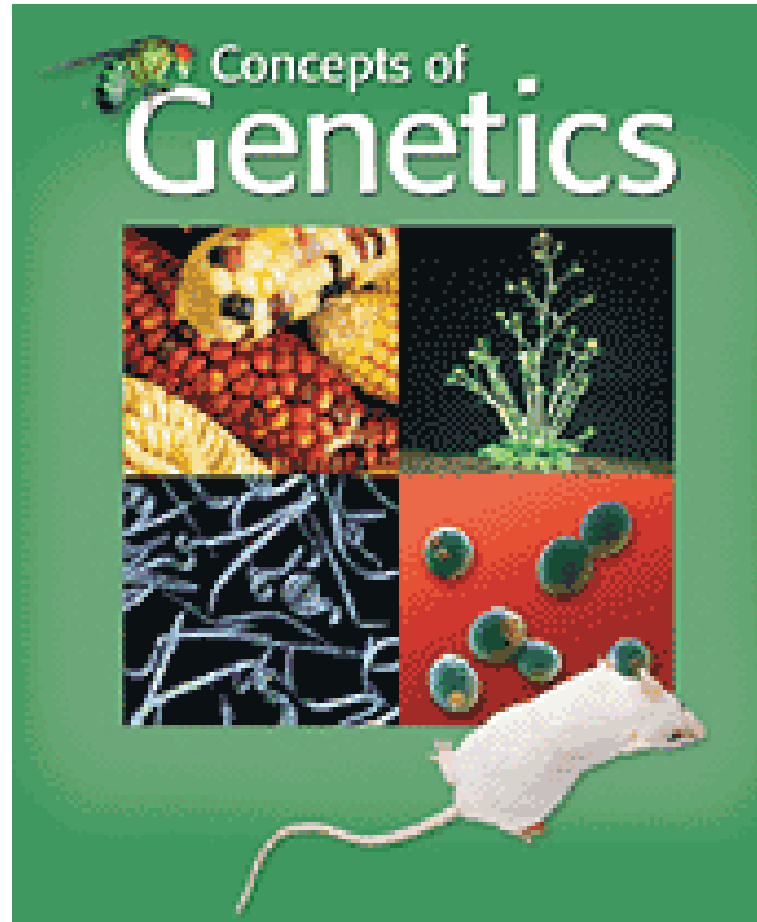

GENETİK I

BİY 301

DERS 10

İçerik

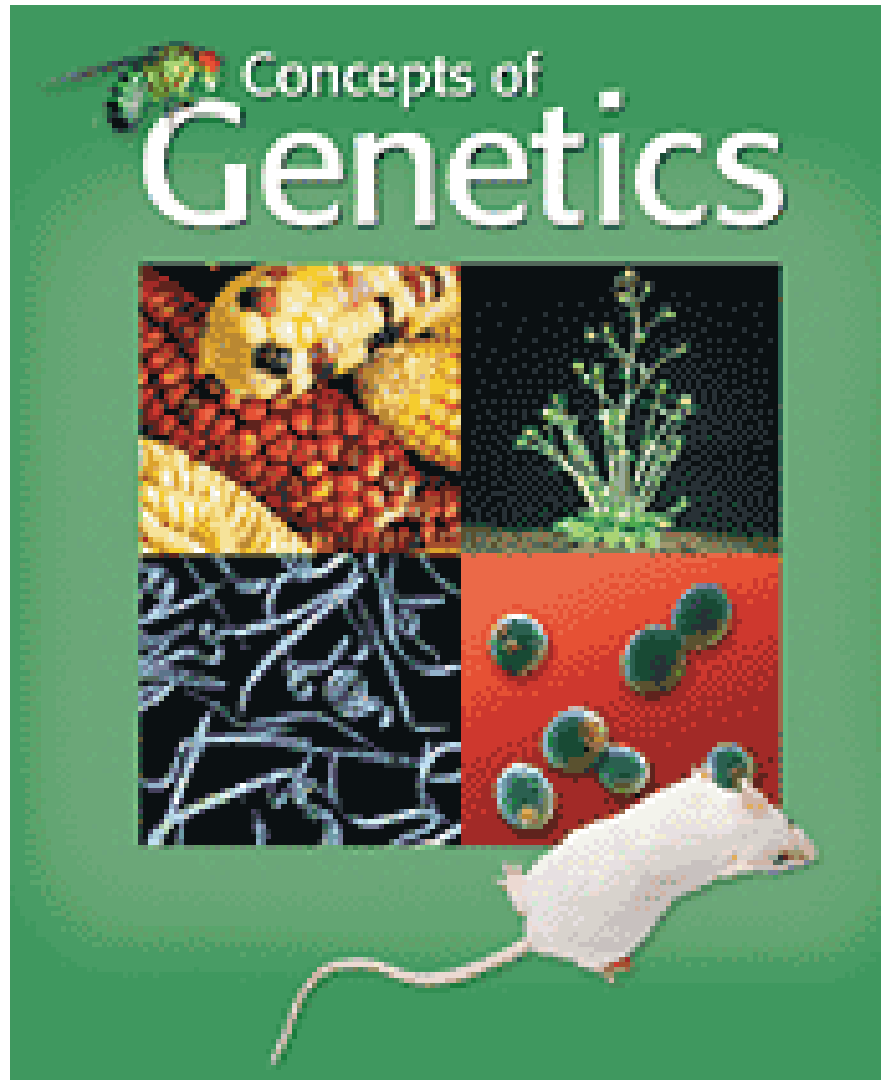

- Kısım 1: Genler, Kromozomlar ve Kalıtım
- Kısım 2: DNA-Yapısı, Replikasyonu ve Varyasyonu
- Kısım 3: Genetik bilginin ifadesi ve düzenlenmesi
- Kısım 4: Genomik Analiz
- **Kısım 5: Populasyon ve Organizma Genetiği**

Kısım 5: Populasyon ve Organizma Genetiği

- Bölüm 23: Model Organizmaların Gelişimsel Genetiği
- **Bölüm 24: Nicel Genetik ve Çok Faktörlü Özellikler**
- Bölüm 25: Populasyon Genetiği
- Bölüm 26: Evrimsel Genetik
- Bölüm 27: Koruma Genetiği

Bölüm 24

Nicel Genetik ve Çok faktörlü özellikler

Bölüm 24

Nicel Genetik ve Çok Faktörlü Özellikler

- 24.1** Çok genli (Poligenik) özelliklerin hepsi sürekli varyasyon göstermez.
- 24.2** Kantitatif özellikle Mendel kuralları ile açıklanabilir.
- 24.3** Çok genli özelliklerin çalışılması istatistiksel analizlere dayanmaktadır.
- 24.4** Kalıtılabilirlik fenotipik çeşitliliğe olan genetik katkıyı tahmin eder.
- 24.5** İkizlerle ilgili çalışmalar insanlarda kalıtılabilirliğin tahmin edilebilmesini sağlar.
- 24.6** Nicel özelliklerin gen bölgeleri haritalanabilir.

Bölüm 24

Nicel Genetik ve Çok Faktörlü Özellikler

- Nicel kalıtım çok genli (poligenik) bir özellik için ölçülebilen bir dizi fenotiple sonuçlanır.
- Çok genli özelliklerin hepsi sürekli varyasyon göstermez.
- Nicel özellikler Mendel kuralları ile açıklanabilir.
- Çok genli özelliklerin çalışılması istatistiksel analizlere dayanmaktadır.
- Kalıtılabilirlik fenotipik çeşitliliğe olan genetik katkıyı tahmin eder.
- İkizlerle ilgili çalışmalar insanlarda kalıtılabilirliğin tahmin edilmesini sağlar.
- Nicel özelliklerin gen bölgeleri haritalanabilir.

Bölüm 24

Nicel Genetik ve Çok Faktörlü Özellikler

Fenotipler **kesikli varyasyon** gösterir:

Bezelye boyu-uzun ya da kısa

Kabak meyvesi-küre, disk ya da uzun

Drosophila göz rengi-kırmızı ya da beyaz

Fenotipler **sürekli varyasyon** gösterir:

insanda boy uzunluğu, ağırlığı

sığırlarda et ve süt verimi

tahıl verimi, tohum protein miktarı

Bir dizi fenotipteki sürekli varyasyon kantitatif olarak ölçülebilir ve tanımlanır, dolayısıyla bu genetik olgu **nicel (kantitatif) kalıtım** olarak bilinir.

Değişken fenotipler çok sayıdaki gen lokusunun kalıtımını sonucu olduğu için nicel özellikler bazen **poligenik (çok genli)** olarak isimlendirilir

24.1 Çok genli (Poligenik) özelliklerin hepsi sürekli varyasyon göstermez.

Süreklilik gösteren özellik test edildiği zaman belirgin kategoriler yoktur.

Tek genli bir özellikte populasyon içerisinde fenotip derecelenmesi sadece **penetrans farklı** ise olasıdır.

Alellerin çevre ile etkileşimi ile farklı fenotipler oluşursa tek-gen özellik çok faktörlü olabilir.

Meristik özelliklerde fenotipler tam sayıların sayılmasıyla kaydedilir. Bu özellikler kantitatifdir ancak sınırsız fenotip dizisi yoktur. **Eşik özellikler** ise poligenik ancak az sayıda farklı fenotiplere sahip olup diğerlerinden farklıdır.

24.2 Kantitatif özellikle Mendel kuralları ile açıklanabilir.

Çoklu Gen Hipotezi

Erman Nilsson-Ehle 1909

Kırmızı taneli ve beyaz taneli buğdaylar çaprazladığında F₂'de monohibrit çapraza özgü 3:1 oranı yerine bitkilerin 15/16'sının kırmızı taneli, 1/16'sının ise beyaz olduğunu buldu. Ayrıca renkli taneler dikkatlice incelendiğinde kırmızının 4 farklı tonu gözlenebilmekteydi. Sonuçların **16.larda olması bize 2 aleli olan 2 gen çiftinin alellerinde eklemeli olduğunu göstermekteydi.**

24.2 Kantitatif özellikler Mendel kuralları ile açıklanabilir- Eklemeli Aleller

---

Eklemeli aleller: sürekli çeşitliliğin temelidir.

1-Sürekli çeşitlilik gösteren karakterler kantitatif olarak saptanabilir

2-Genomda 2 ya da daha fazla gen fenotip üzerine eklemeli katkıda bulunabilir. Bu duruma **Poligenik kalıtım** denir.

3-Her gen lokusunda **eklemeli** ve **eklemeli olmayan** birer alel bulunur.

4-Her eklemeli alelin fenotipe katkısı küçük olsa da birbirine eşittir.

5-Tek bir karaktere katkıda bulunan eklemeli alellerin toplu etkisi önemli fenotipik varyasyon oluşturur.

24.2 Kantitatif özellikle Mendel kuralları ile açıklanabilir.

Çoklu Gen sayılarının hesaplanması

Aşırı derecede farklı iki P1 fenotipinden birine benzeyen F2 bireylerinin oranı saptanabilirse işe karışan gen çiftlerinin sayıları (n), aşağıdaki formül kullanılarak hesaplanabilir.

$1/4^n$ = her iki aşırı fenotipten birisini ifade eden F2 bireylerin oranı

$$\frac{1}{4^n} = \frac{1}{16}$$

$$\frac{1}{4^2} = \frac{1}{16}$$

$$n = 2$$

Fenotip toplam

$$\text{sayısı} = 2n + 1$$

Örneğin n=2 ise 5

farklı fenotip, n=3 ise

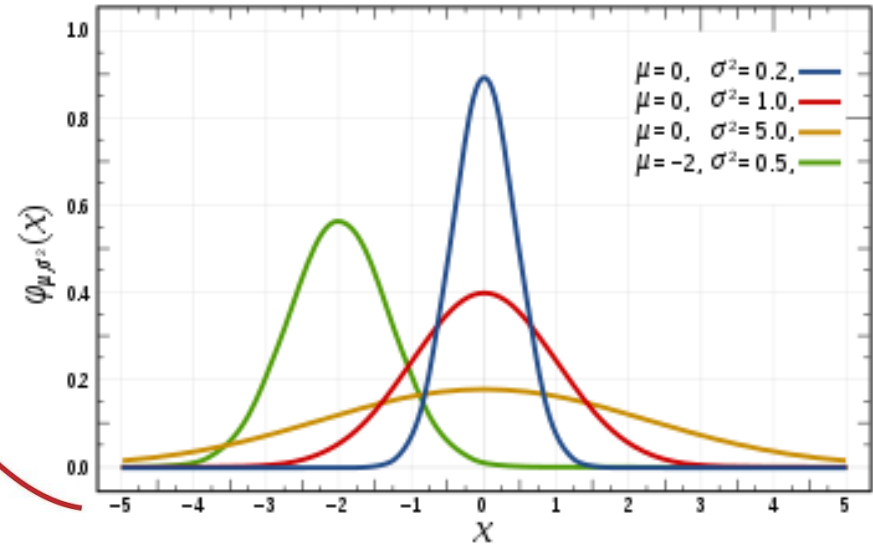
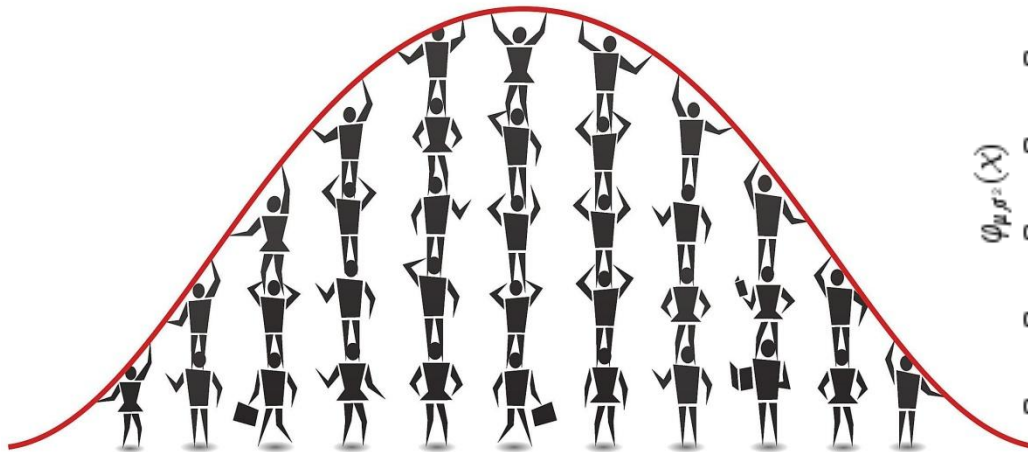
7 fenotipin oluşması

gibi

24.3 Çok genli özelliklerin çalışılması İstatistiksel analizlere dayanmaktadır.

Örneklem bir popülasyonun alt kümesidir, ve yapılan ölçümler popülasyon parametrelerini yansıtır. Bu örnekleme ait veriler **Normal dağılım** gösterir. **Ortalama ($\bar{X}$)** bir seri ölçümün aritmetik ortalamasıdır. **Varyans (s^2)** ise verilerin ortalama değerin etrafında dağılımı hakkındaki bilgi verir.

$$\bar{X} = \frac{\sum X_i}{n} \quad s^2 = \frac{\sum (X_i - \bar{X})^2}{n - 1}$$

24.3 Çok genli özelliklerin çalışılması İstatistiksel analizlere dayanmaktadır.

Standart sapma (s) ölçümlerin orijinal birimlerinin ortalama etrafındaki varyasyonunu ifade eder.

$$s = \sqrt{s^2}$$

Ortalamanın standart hatası ($S_{\bar{x}}$) standart sapma ve örnek sayısı kullanılarak hesaplanır.

$$S_{\bar{x}} = \frac{s}{\sqrt{n}}$$

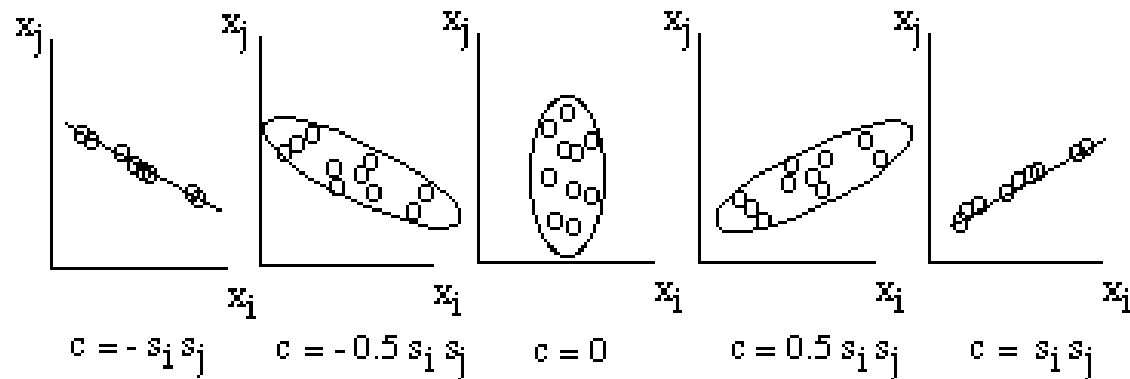
Kovaryans iki nicel özelliğin ortak varyasyonunu ölçer. Daha sonra ise **korelasyon katsayısı** bulunur.

Kovaryans (cov_{xy}):

$$cov_{XY} = \frac{\sum[(X_i - \bar{X})(Y_i - \bar{Y})]}{n - 1}$$

Korelasyon katsayısı (r):

$$r = cov_{XY} / S_X S_Y$$

24.3 Çok genli özelliklerin çalışılması İstatistiksel analizlere dayanmaktadır. Nicel karakterin analizi

---

F1 meyve ağırlığı ortalaması:

$$\bar{X} = \frac{\sum X_i}{n} = \frac{626}{52} = 12.04$$

Varyans (s^2):

$$s^2 = \frac{\sum (X_i - \bar{X})^2}{n - 1}$$

F2 meyve ağırlığı ortalaması:

$$\bar{X} = \frac{\sum X_i}{n} = \frac{872}{72} = 12.11$$

F₁ varyans 1.29 ve F₂ varyans 4.27 karekökü alınarak standart sapma F₁ için 1.13 ve F₂ için 2.06 bulunur.

Meyve ağırlığı ile ilgili kaç gen bulunur? F2 soyundaki bireyler toplam 72 birimde açıklanmıştır. $1/4^n = 1/72$ dolayısı ile n , 3 ile 4'tür.

24.4 Kalıtılabilirlik fenotipik çeşitliliğe olan genetik katkıyı tahmin eder.

Kalıtılabilirlik bir popülasyondaki genetik faktörlerin neden olduğu toplam fenotipik orandır. Yanlış anlaşılmalara çoktur kalıtılabilirlik *özel bir çevrede belirli bir popülasyon içindeki genetik varyasyona atfedilebilen fenotipik varyasyon oranını ifade eder.*

İnsanda ortalama boy kalıtılabilirlik tahmini 0.65 olması:

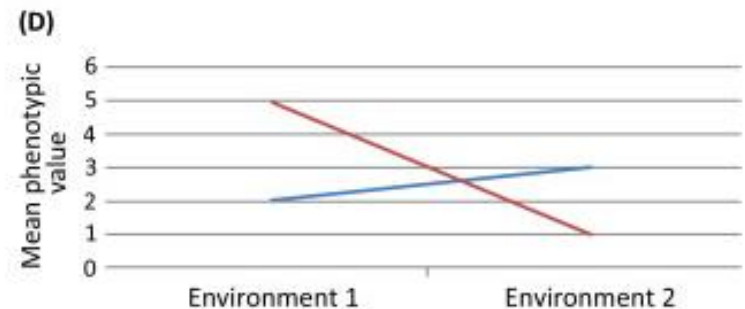
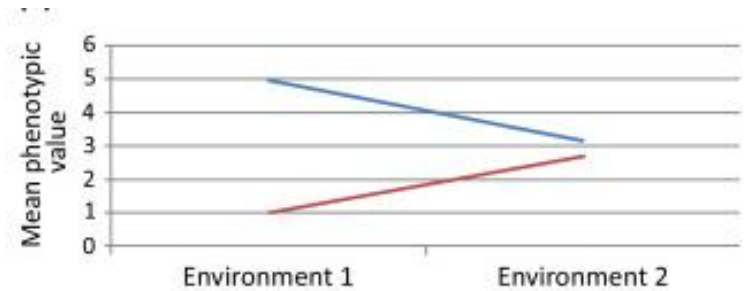
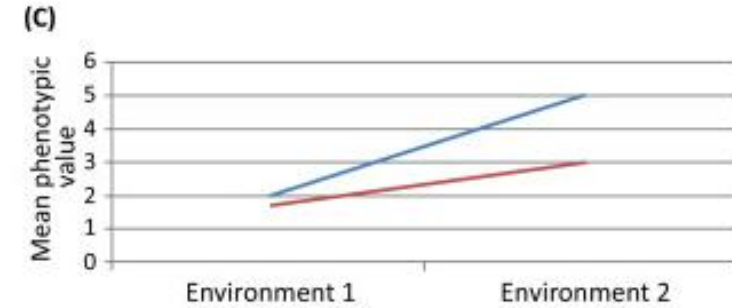
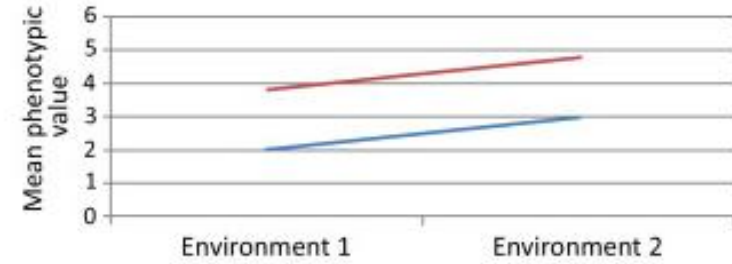
- boyun %65 oranla genlere bağlı olduğu anlamına gelmez
- bu popülasyondaki boy varyasyonununun %65'inin bireyler arasındaki genotipik farklılıkla açıklanmasıdır. Varyans

$$\text{Fenotipik } (V_P) = \text{Genotipik } (V_G) + \text{Çevresel } (V_E) + \text{Genotip-Çevre } (V_{G \times E})$$

şeklinde ifade edilir.

24.4 Kalıtılabilirlik fenotipik çeşitliliğe olan genetik katkıyı tahmin eder.

$$\begin{aligned} \text{Fenotipik (VP)} &= \\ & \text{Genotipik (VG)} \\ & + \\ & \text{Çevresel (VE)} \\ & + \\ & \text{Genotip-Çevre (VGxE)} \end{aligned}$$

24.4 Kalıtılabilirlik fenotipik çeşitliliğe olan genetik katkıyı tahmin eder. FARKLI KALITILABİLİRLİK TAHMİNİ

Geniş-Anlamalı kalıtılabilirlik (H^2): genotipik varyansın toplam fenotipik varyansa katkısını ölçer. 0-1 arasındadır, 1'e yakın ise fenotipik varyasyonun genotipik farklılıkların, 0'a yakın ise çevresel farklılıkların sorumlu olduğunu gösterir.

$$H^2 = \frac{V_G}{V_P}$$

Dar-Anlamalı kalıtılabilirlik (h^2): sadece eklemeli genotipik varyanstan kaynaklanan fenotipik varyans oranıdır. Genotipik varyans 3 çeşit olarak ortaya koyulur. Eklemeli (V_A), Dominans (V_D) ve İnteraktif (V_I) varyans şu şekilde ilişkilidir: $V_G = V_A + V_D + V_I$

$$h^2 = \frac{V_A}{V_P}$$

$$h^2 = \frac{V_A}{V_E + V_A + V_D}$$

Dar-Anlamalı kalıtılabilirlik, geniş anlamalı kalıtılabilirliğe göre daha doğru bir yaklaşım sağlar ve daha yaygın kullanılır

24.4 Kalıtılabilirlik fenotipik çeşitliliğe olan genetik katkıyı tahmin eder. FARKLI KALITILABİLİRLİK TAHMİNİ

Yapay seçilim: heterojen bir popülasyondan ileriye yönelik ıslah amacıyla, istenilen fenotipli özgül bireylerin seçilme işlemidir. Bu işlemde kalıtılabilirliği tahmin etmek için en basit yaklaşım:

$$h^2 = \frac{M2 - M}{M1 - M}$$

M=orijinal popülasyon

M1=ebeveyn bireyler

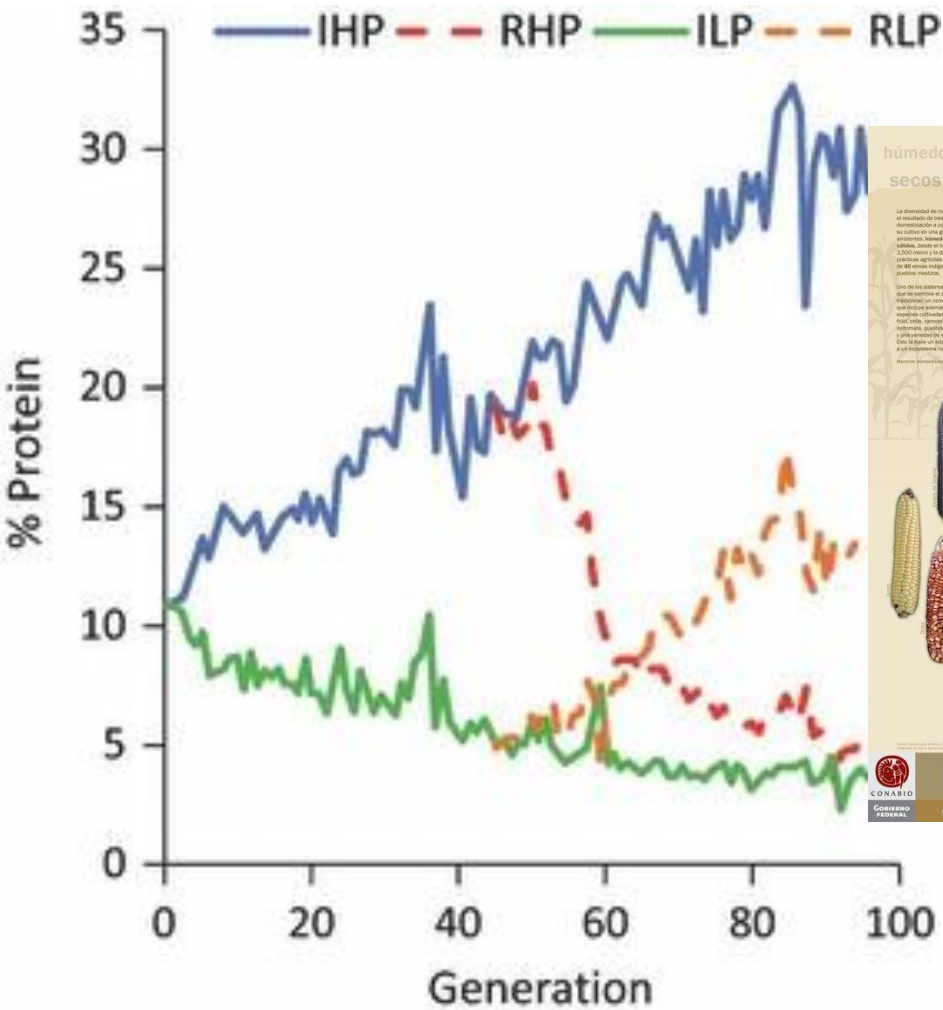
M2=yavru döl

Bu eşitlik M2-M'nin **yanıt (R)** ve M1-M'nin **seçilim diferansiyeli (S)** olarak tanımlarıyla daha da basitleştirilir. Dolayısıyla **gerçekleşen kalıtılabilirlik:**

$$h^2 = \frac{R}{S}$$

24.4 Kalıtılabilirlik fenotipik çeşitliliğe olan genetik katkıyı tahmin eder. FARKLI KALITILABİLİRLİK TAHMİNİ

Mısırda yapay seçim

Maíces mexicanos
México es el centro de origen, domesticación y diversificación del maíz

húmedos calidos
secos frios

10,000

600

El maíz es patrimonio biológico, agrícola, cultural y económico de México
Comisión Nacional para el Conocimiento y Uso de la Biodiversidad
www.conabio.gob.mx

CONOCE LA RIQUEZA NATURAL DE MÉXICO
BIODIVERSIDAD MEXICANA

24.5 İkizlerle ilgili çalışmalar insanlarda kalıtılabilirliğin tahmin edilmesini sağlar.

Table 1 Monozygotic (MZ) and dizygotic (DZ) twin concordance (C) for behavioral disorders^a

	MZ		DZ		Reference
	C	N	C	N	
<u>Adult disorders</u>					
Schizophrenia	.48	115	.17	184	Gottesman 1991 ^b
Affective illness	.65	146	.14	278	Berrettini 1997 ^b
Alcoholism - Male	.41	413	.22	617	McGue 1995 ^b
Alcoholism - Female	.34	155	.31	154	McGue 1995 ^b
Criminal conviction	.52	229	.23	316	Gottesman & Goldsmith 1994 ^b
Panic disorder	.24	67	.11	55	Kendler et al 1993a ^c
Bulimia nervosa	.23	35	.09	23	Kendler et al 1991 ^c
<u>Childhood disorders</u>					
Attention deficit/Hyperactivity	.58	69	.31	32	Sherman et al 1997 ^c
Tourette syndrome	.53	30	.08	13	Price et al 1985 ^c
Autism	.64	45	.09	36	Smalley et al 1988 ^b
Juvenile delinquency	.91	55	.73	30	Gottesman & Goldsmith 1994 ^b
Reading disorder	.68	186	.38	138	DeFries & Alarcón 1996 ^c

^aWhen possible probandwise rather than pairwise concordance is reported.

^bConcordance rate reflects the weighted average of studies reviewed in citation.

^cConcordance rate from a single study, no compilation available.

24.6 Nicel özelliklerin gen bölgeleri haritalanabilir.

Quantitative Trait Loci (QTL) Nicel Özellik Lokusları (NÖL)

